
Idäntalouksien katsauksia

Review of Economies in Transition

6 • 1993

SUOMEN PANKKI • BANK OF FINLAND

Siirtymätalouksien tutkimuslaitos • Institute for Economies in Transition • BOFIT

ISSN 1235-7405

Uudelleenjulkaistu pdf-muodossa 2014

Suomen Pankki
Siirtymätalouksien tutkimuslaitos (BOFIT)

PL 160

00101 Helsinki

Puh: (09) 183 2268

Faksi: (09) 183 2294

bofit@bof.fi

www.bof.fi/bofit

Tässä julkaisussa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajan omia eivätkä välttämättä edusta Suomen Pankin kantaa.

Venäjän keskeiset taloustapahtumat huhti–kesäkuussa 1993

Kansanäänestyksestä perustuslain laadintaan

Yhdeksäs kansanedustajien kongressi hyväksyi maaliskuun lopulla 1993 presidentti Boris Jeltsinin vaatiman kansanäänestyksen poliittisen kriisin ratkaisemiseksi. Kansanäänestyksessä esitettiin neljä kysymystä, joissa tiedusteltiin presidentin ja hallituksen luottamusta sekä ennen aikaisten parlamentti- ja presidentinvaalien välttämättömyyttä. Kansanedustajien kongressi edellytti, että saadakseensa kansanluottamuksen presidentin on saatava yli puolet kaikkien äänioikeutettujen äänistä. Venäjän perustuslakituomioistuimen muutti kuitenkin kongressin määräämää tulosten tulkintatapaa. Tuomioistuimen mukaan presidentin ja hallituksen luottamusta koskeissa kysymyksissä myönteiseen tulokseen riittää äänestäneiden yksinkertainen enemmistö, edellyttäen että äänestysprosentti on yli 50. Ennen aikaisten presidentin- ja parlamenttivaalien järjestämiseen tarvitaan tuomioistuimen päätöksen mukaan enemmistö kaikista äänioikeutetuista, sillä kyseiset elimet nauttivat perustuslain erikoissuojaa.

Venäjän kansanäänestys järjestettiin 25. huhtikuuta. Äänestysaktiivisuus nousi noin 65 prosenttiin. Venäläiset antoivat kansanäänestyksessä selvän tukensa maan presidentille ja hallitukselle sekä näiden talouspolitiikalle. Äänestäneistä runsaat 58 prosenttia ilmoitti luottavansa presidenttiin ja 53 prosenttia hyväksyi presidentin ja hallituksen harjoittaman yhteiskunta- ja talouspolitiikan. Sen sijaan ennen aikaisten vaalien välttämättömyys torjuttiin. Vain runsaat 30 prosenttia äänioikeutetuista kannatti ennen aikaisia presidentinvaaleja ja noin 43 prosenttia parlamenttivaaleja.¹

Voitettuaan kansanäänestyksen presidentti Jeltsin kutsui koolle perustuslakia valmistelevan kokouksen. Kokous aloitti työnsä Moskovassa 5. kesäkuuta ja presidentin tavoitteen mukaan se olisi päättynyt 16.6. Perustuslakiesityksen muokkaaminen jatkui kuitenkin heinäkuussa. Kokoukseen on osallistunut noin 700 edustajaa. Presidentin toukokuussa antaman asetuksen mukaan kokoukseen on osallistunut kaksi edustajaa jokaisesta Venäjän 89 hallinnollisesta alueesta sekä hallituksen, parlamentin², puolueiden ja etujärjestöjen edustajat.

Sekä presidentti että parlamentti laativat omat ehdotuksensa Venäjän perustuslaiksi. Perustuslakia valmisteleva kokous työsti lakiesitystä lähinnä presidentin ehdotuksen pohjalta, mutta myös parlamentin ehdotus on otettu

¹ Rossijskaja Gazeta 6.5.1993.

² Parlamentin puhemies Ruslan Hasbulatov, joka valittiin parlamentin viralliseksi kokousedustajaksi, oli läsnä vain perustuslakikokouksen avajaisistunnossa. Puhemies poistui kesken istunnon, kun hänelle ei myönnetty puheenvuoroa. Puhemiehen mukana poistuivat monet muutkin parlamentin edustajat, jotka kuitenkin myöhemmin palasivat kokoukseen.

huomioon.³ Lakiehdotukset eroavat keskeisesti vallanjakokysymyksissä. Presidentin ehdotuksen mukaan Venäjälle luotaisiin vahva presidentti, kun taas parlamentti ajaa oman valtansa säilyttämistä. Heinäkuun 12. päivä pidetyssä perustuslakikokouksen täysistunnossa hyväksyttiin luonnos uudeksi perustuslaiksi.⁴ Lopulliseen äänestykseen osallistui 558 valtuutettua, joista runsas kaksi kolmasosaa kannatti lakiluonnosta. Sen mukaan Venäjälle tulee presidentti- ja parlamenttivaltaisen järjestelmän välimuoto. Maahan muodostetaan kaksikamarinen parlamentti, jonka toinen kamari on vaaleilla valittu lakiasäättävä elin ja toinen alueellisten edustajien liittoneuvosto.⁵

Keskeiseksi ongelmaksi perustuslakiehdotuksen valmistelussa on noussut kysymys vallan jakamisesta Moskovan ja federaation tasavaltujen sekä alueiden välillä. Venäjän federaatio koostuu 21 tasavallasta, 6 alueesta, 49 aluepiiristä, 11 autonomisesta alueesta sekä Moskovan ja Pietarin kaupungeista. Lakiluonnos toimitetaan seuraavaksi alueiden käsittelyyn. Kaikkien alueiden edustajat eivät ole hyväksyneet luonnosta.

Ratkaisematta on myös, kuka perustuslain lopulta säätää. Nykyisen perustuslain mukaan sen hyväksyisi kansanedustajien kongressi. Monet valmistelevan kokouksen osallistujat kuitenkin uskovat, että perustuslaki voidaan saada hyväksytyksi syksyksi suunniteltujen parlamenttivaalien jälkeen. Muiksi vaihtoehdoiksi on mainittu kansanäänestys tai uusin perustein koottu perustuslakia säätävä kokous. Elokuun alussa on tarkoitus pitää perustuslakikokouksen seuraava istunto, jossa keskustellaan perustuslain voimaantulosta ja uudesta vaalilaista.

Hallituksen ja keskuspankin välille sopimus rahapolitiikan linjoista

Venäjän hallitus ja keskuspankki sopivat toukokuun 24. päivä rahapolitiikan linjoista.⁶ Pääministeri Viktor Tshernomyrdinin ja keskuspankin pääjohtajan Viktor Geraschenkon allekirjoittama sopimus tähtää rahataloudelliseen vakauteen ja taloudelliseen kasvuun. Sopimuksen syntyminen oli välttämätön ehto Kansainvälisen valuuttarahaston myöntämien luottojen saamiseksi.

Sopimuksessa keskeiseksi tavoitteeksi asetetaan inflaation hidastaminen alle 10 prosenttiin kuukaudessa vuoden 1993 loppuun mennessä ja hintojen vakauttaminen vuoden 1994 aikana. Sopimus jakautuu kahdeksaan osaan, joissa käsitellään raha- ja luottopolitiikkaa, budjetin tasapainottamista sekä ulkomaankauppaa, valuuttapolitiikkaa ja yksityistämistä. Sopimuksen teknisessä liitteessä keskuspankkiluottotuksen kasvulle asetetaan neljännesvuosittaiset rajat. Subventoitujen luottojen määrää vähennetään näiden rajojen mukaisesti ja kaikki tukiaiset pyritään jakamaan budjetin kautta, jotta pystytään arvioimaan todellinen budjettivaje. Tämä

³ Presidentin perustuslakiehdotus mm. Izvestija 30.4.1993.

⁴ Luonnos julkaistu esim. Rossijskije Vesti 15.7.1993.

⁵ Helsingin Sanomat 13.7.1993.

⁶ Sopimuksen sisältö mm. Rossijskije Vesti 1.6.1993.

koskee myös entisille neuvostotasavalloille myönnettyjä luottoja, joita pyritään vähentämään. Keskuspankki on lisäksi luvannut nostaa diskonttokorkonsa markkinakorkojen tuntumaan heinäkuun 15. päivään mennessä. Sekä hallitus että keskuspankki sitoutuvat sopimuksessa olemaan myöntämättä lisäluottoja yritysten välisen velkakriisin hoitamiseksi.

Finanssipolitiikkaa kiristetään rahapolitiikan linjojen mukaisesti. Hallitus pyrkii laskemaan todellisen budjettivajeen 7 prosenttiin bruttokansantuotteesta. Vakaa valuuttakurssi asetetaan valuuttapolitiikan lopulliseksi tavoitteeksi, jonka saavuttamiseen asti ruplan kurssi kelluu. Valuuttakaupan volyymia pyritään lisäämään. Hallitus pyrkii myös nopeuttamaan ulkomaankaupan vapauttamista. Vientiikiintiöitä poistetaan, niin että vuonna 1994 kiintiöity vienti on vain kolmannes vuoden 1993 tasosta.

Sopimuksen mukaan hallitus pyrkii jatkamaan rakennemuutosta. Yksityistämishjelmat viedään loppuun ja konkurssilakia ryhdytään toteuttamaan. Lisäksi keskuspankki aikoo lisätä rahalaitosten valvontaa. Venäjän hallitus lupaa informoida Kansainvälistä valuuttarahastoa sopimuksen toteutumisesta ja kehittää yleiseniminkin talouspolitiikan toteuttamis- ja valvontavalmiuksiaan.

Toukokuun sopimus osittain toteutumassa

Monet asiantuntijat Moskovassa epäilevät toukokuun sopimuksen toteutumista. Keskuspankin ei uskota rajoittavan luottoekspansiota riittävästi ja hallituksen kykyä tai halua budjettivajeen hillitsemiseen epäillään. Hallitus ja keskuspankki ovat kuitenkin ainakin osittain ryhtyneet toteuttamaan sopimusta. Venäjän keskuspankki nosti jo huhtikuussa diskonttokoron 80 prosentista 100 prosenttiin vuodessa. Diskonttokorkoa on kesäkuussa nostettu kolmeen otteeseen, viimeksi kesäkuun lopulla 140 prosenttiin. Markkinakorot ovat olleet noin 150–170 prosenttia vuodessa. Kuukausi-inflaatio on kuitenkin pysynyt 20 prosentin tuntumassa, joten reaalkorot ovat edelleen selvästi negatiivisia.

Inflaation hidastamisen kannalta keskeistä on rahan määrän kasvun rajoittaminen. Toukokuun sopimuksen mukaisesti keskuspankkirahoituksen kasvu on tarkoitus supistaa toisella neljänneksellä 30 prosenttiin, kolmannella neljänneksellä 20 prosenttiin ja viimeisellä neljänneksellä 15 prosenttiin kuukaudessa. Alustavien tietojen mukaan keskuspankki ja hallitus ovat pysyneet toisella vuosineljänneksellä asetetuissa rajoissa.⁷ Myös luottoja muihin IVY-maihin on onnistuttu vähentämään. Talousuudistuksen kärkihahmoksi nousseen Venäjän varapääministerin ja finanssiministerin Boris Fjodorovin mukaan keskuspankki kuitenkin noudattaa toukokuun sopimusta varsin passiivisesti eikä pyri oma-aloitteisesti vakauttamaan ruplan kurssia.⁸

Joitakin toimenpiteitä ruplan vakauttamiseksi on kuitenkin tehty. Moskovan valuuttakaupan volyymia on pyritty lisäämään mm. sallimalla ulkomaalaisten osallistuminen valuuttakauppaan. Toukokuun sopimuksessa todetaan, että ulkomaalaiset voivat myydä valuuttaa Moskovan valuuttamarkkinoilla heinäkuun

⁷ Nezavisimaja Gazeta 1.7.1993.

⁸ Reuter 30.6.1993.

alun jälkeen ja ostaa valuuttoja syyskuun alusta. Keskuspankin kesäkuinen muutos vientitulojen pakkomyyntisäännöksiin on merkittävä lisäys valuuttakaupan volyyymiin.⁹ Vientiyritysten täytyy edelleen myydä 50 prosenttia valuuttatuloistaan, mutta heinäkuun 1. päivän jälkeen valuuttatulot voidaan myydä suoraan vapailla markkinoilla. Valuuttakaupan volyymin arvioidaan näin ainakin kaksinkertaistuvan. Aiemmin 30 prosenttia valuuttatuloista tuli myydä keskuspankin valuuttavarantoon. Vaikka keskuspankki hyvittikin viejiä markkinakurssilla, viejät joutuivat odottamaan useita viikkoja ennen vastaavaa ruplamääräistä hyvitystä. Korkean inflaation vuoksi käytäntö tuli viejille erittäin kalliiksi. Valuuttapörssien kautta viejät saavat hyvityksen lähes välittömästi.¹⁰

Venäjän keskuspankki rajoitti 28. toukokuuta antamassaan ohjeessa liikepankkien avoita valuuttapositiona asettamalla päivittäiset rajat liikepankkien valuuttaos-
toille ja -myynnille heinäkuun alusta alkaen.¹¹ Rajoituksen uskotaan edelleen pienentävän ruplan kurssivaihtelua. Samalla keskuspankki pyrkii tehostamaan liikepankkien valvontaa. Kurssimuutosten tasaamiseksi Moskovan valuuttapörssissä siirryttiin jokapäiväiseen valuuttakauppaan kesäkuun alussa. Dollarikauppaa käydään neljänä päivänä viikossa aiemman kahden päivän sijaan ja saksan markoilla kauppaa käydään kerran viikossa.¹² Ruplan heilahtelut ovatkin tasaantuneet. Vaikka kesäkuun alussa ruplan arvo heikkeni 1 116 ruplaan dollarilta, kesäkuun loppupuolella ruplan kurssi on vahvistunut runsaaseen 1 000 ruplaan dollarilta. Hallitus on asettanut tavoitteeksi ruplan dollarikurssin vakiinnuttamisen 1 100 ruplan tuntumaan.

Keskuspankin passivisuuden lisäksi hallituksen sisäiset ristiriidat saattavat hidastaa toukokuun sopimuksen toteutusta. Venäjän valtataistelu tuntuu siirtyneen parlamentin ja hallituksen väliltä hallituksen sisälle. Parlamentin puhemies Ruslan Hasbulatov on saanut vastustusta myös parlamentin sisältä, mm. varapuhemies Nikolai Rjabov on esittänyt kritiikkiä Hasbulatovia vastaan. Toisaalta suurteollisuuden edustajien sananvalta hallituksessa on kasvanut presidentti Jeltsinin nimettyä kaksi uutta ensimmäistä varapääministeriä toukokuussa. Taloudesta vastaava Oleg Lobov ja hallituksen teollisuuspolitiikasta vastaava Oleg Soskovets tunnetaan molemmat teollisuuden edustajina ja vain varovaisen talousuudistuksen kannattajina. Vastaavasti kaksi talousuudistuksen vastustajaa vapautettiin tehtävistään, kun presidentti toukokuussa erotti Venäjän turvallisuusneuvoston sihteerin Juri Skokovin ja sotateollisuudesta vastanneen varapääministerin Georgi Hizhan. Hallituksen erimielisyydet näkyvät mm. teollisuuspolitiikassa, sillä hallitus ei ole parlamentin määräyksistä huolimatta pystynyt esittämään pitkän tähtäimen teollisuuspoliittista ohjelmaa.¹³

⁹ Ekonomika i Zhizn 28/1993.

¹⁰ Izvestija 30.6.1993.

¹¹ Delavoi Mir 23.6.1993.

¹² Ekonomika i Zhizn 22/1993.

¹³ Financial Times 1.7.1993.

Kuluvan vuoden budjetti vielä hyväksymättä

Vaikka Venäjän parlamentti hyväksyi alustavasti kuluvan vuoden budjetin maaliskuun 1993 lopulla ja vuoden 1993 budjettilain toukokuussa, budjetin lopullinen käsittely on vielä kesken. Hallitus esitteli 30.6. pidetyssä tiedotustilaisuudessa inflaatiokorjatun budjetin, jonka vaje nousisi noin 10 prosenttiin bruttokansantuotteesta. Budjetti on muokattu toukokuun sopimuksen mukaiseksi ja menoja on pyritty vähentämään. Keskeisiä päätöksiä tähän suuntaan ovat mm. hiilen hinnan vapauttaminen, öljyn ja kaasun valmisteverojen korotus sekä tuontitukiaisten leikkaus 40 prosentilla.¹⁴

Hiilen hinnan vapautus on merkittävä leikkaus valtion budjettimenoihin, sillä hiilitonnin arvosta 85 prosenttia on koostunut valtion tukiaisista. Hiilen hintaa oli viimeksi korotettu vuoden 1992 syyskuussa, jonka jälkeen inflaatio on ollut huomattava. Presidentin asetuksella hiilen hinta vapautettiin 1.7.1993 alkaen. Hiilen hinnan arvioidaan nousevan 6-8 kertaiseksi. Hiilen vienti vapautetaan vientiverosta ja kocsin vientikiintiöt puretaan vuoden 1994 alusta.¹⁵

Toisaalta hallitus jatkaa erilaisten menoja lisäävien ohjelmien hyväksymistä. Esim. hallituksen istunnossa 10. kesäkuuta hyväksyttiin valtion rahoittama viisivuotinen ohjelma maataloussektorin koneistuksen uusimiseksi.¹⁶

Tuotanto- ja ulkomaankauppaluvut

Alkuvuoden tuotanto on Venäjän tilastokomitean tietojen mukaan noin 17 prosenttia pienempi kuin vuonna 1992.¹⁷ Vuodesta 1990 tuotanto on pienentynyt kolmanneksen. Tuotannon jyrkkä lasku näyttää kuitenkin tasaantuneen, vaikka mikään tuotannonala ei ole yltänyt viime vuoden tammi-toukokuun tasolle. Myös investoinnit ovat vähentyneet viime vuodesta. Monissa yrityksissä on työnseisauksia raaka-ainepulan vuoksi. Yrityksillä on myös vaikeuksia myydä tuotteitaan, koska niiden asiakkaat ovat maksukyvyttömiä. Finassiministeri Fjodorovin mukaan yritysten välinen nimellinen velka oli 1.3.1993 jo lähes 9 triljoonaa ruplaa.¹⁸

Ulkomaankauppa oli vuoden 1993 tammi-toukokuussa neljänneksen pienempi kuin vuotta aiemmin. Vienti on kuitenkin edellisestä vuodesta hieman kasvanut, mutta tuonti on pudonnut puoleen vuoden 1992 tammi-toukokuusta. Valtion keskitettyä tuontia aiotaan tänä vuonna vähentää neljänneksellä. Mm. viljaa

¹⁴ Moskovskije Novosti 27.6.1993.

¹⁵ Izvestija 23.6.1993.

¹⁶ Izvestija 11.6.1993.

¹⁷ Venäjän tilastokomitean julkaisema talouskehitys tammi-toukokuussa 1993, Rossijskaja Gazeta 25.6.1993.

¹⁸ Rossijskije Vesti 9.6.1993.

tuodaan huomattavasti viime vuotta vähemmän. Maataloudesta vastaavan varapääministerin Aleksandr Zaverjuhan mukaan viljaa tuodaan kuluvana vuonna 16 miljoonaa tonnia, kun vuotta aiemmin sitä tuotiin kymmenen miljoonaa tonnia enemmän.¹⁹ Uudet tuontimaksut ja heikentynyt rupla pienentävät osaltaan tuontia.

Rakennemuutosten eteneminen hidasta

Tiedot Venäjän yksityistämisen edistymisestä ovat jossain määrin ristiriitaisia. Venäjän yksityistämisestä vastaavan varapääministerin Anatoli Tshubaisin mukaan pienistä yrityksistä yli puolet on yksityistetty. Myös suuryritysten yksityistämisen suhteen varapääministeri on optimistinen. Valtion omaisuuskomitean viime joulukuussa aloittamia suuryritysten yksityistämishuutokauppoja on pidetty jo yli 2000. Yhteensä yksityistettyjä yrityksiä on Venäjällä yli 60 000. Samalla 10 000 ruplan nimellisarvoisten yksityistämiskokien jälleenmyyntihinta on viime kuukausina lähes kaksinkertaistunut 8 770 ruplaan.²⁰

Toisaalta selvitykset yksityistämisen luonteesta kertovat, että yksityisten yritysten toimintamallit eivät ole juurikaan muuttuneet. Mm. Iso-Britanniassa tehdyn tutkimuksen mukaan²¹ venäläiset yksityiset yritykset ovat lähinnä kiinnostuneita työpaikkojen ja sosiaalietujen säilyttämisestä. Suurimmassa osassa yksityistetyistä yrityksistä johto ja työntekijät ovat lunastaneet 51 prosenttia yritysten osakkeista alennettuun hintaan. Varsinaista muutosta johto- tai toimintastrategioissa ei tapahdu. Investointeja ei tehdä, koska palkkakustannukset vievät yritysten rahat ja siten tuotanto laskee.²²

Hallitus hyväksyi toukokuun lopulla vuoden 1993 yksityistämishojelman. Presidentti Jeltsin painotti yksityistettyjen yritysten tukemista valtion ja ulkomaisilla varoilla, jotta yritykset kykenisivät nostamaan tuotannon tehokkuutta. Kuluvan vuoden yksityistämishojelma noudattaa pääosin viime vuoden ohjelman linjoja. Ohjelmaa antaa kuitenkin aiempaa enemmän toimivaltaa suoraan paikallisviranomaisille.²³

Myös Venäjän pankkisektori kaipaa uudelleenjärjestelyä. Venäjällä on runsaat 1 600 pankkia, joista suurin osa toimii pienellä pääomalla ja keskittyy varojen ohjaamiseen omistajayritysten kannattamattomaan liiketoimintaan. Käytännössä keskuspankki ei juurikaan valvo liikepankkeja. Lisäksi maksujärjestelmä on hidaskäyttöinen ja epäluotettava. Venäjän pankkilait on säädetty vielä Neuvostoliiton aikana 1990

¹⁹ Financial Times 22.6.1993.

²⁰ Izvestija 3.6.1993.

²¹ Tutkimuksen on tehnyt KPMG Management Consulting yhteistyössä Edinburghin yliopiston kanssa ja rahoittajana on toiminut Iso-Britannian hallitus.

²² Finance East Europe 3.6.1993.

²³ Nezavisimaja Gazeta 29.5.1993.

ja poliittisista syistä uusittujen lakiesitysten käsittely korkeimmassa neuvostossa on pitkittynyt.²⁴

Joitakin toimenpiteitä pankkivalvonnan tehostamiseksi on viime aikoina tehty. Huhtikuussa Venäjän keskuspankki perusti uuden viraston liikepankkien ja niiden sivukonttoreiden systemaattiseen valvontaan.²⁵ Kesäkuun lopulla keskuspankin maksujen selvityskeskus jähdytti 22 liikepankin kirjeenvaihtotilit, joiden saldo oli jo pitkään ollut negatiivinen. Tileille tulevat suoritukset käytetään saldon korjaamiseen, eikä tileiltä tehdä mitään maksuja.²⁶

Venäjän pankkijärjestelmä kärsii mm. kilpailun puutteesta. Venäjän pankkiyhdistys on voimakkaasti vastustanut ulkomaisen kilpailun sallimista pankkisektorille. Uusitut säännökset ulkomaalaisomisteisille pankeille ovatkin varsin tiukat. Huhtikuun alussa Venäjän keskuspankin julkaiseman ohjeen mukaan ulkomaalaisomisteisten pankkien peruspääomavaatimus on huomattavasti korkeampi kuin venäläisten pankkien. Peruspääomavaatimus yhteisyrityspankkien ulkomaalaisosuudelle sekä ulkomaisten pankkien tytäryhtiöille on 2 miljoonaa dollaria. Venäjän yhteisyrityspankeissa ulkomaalaisomistus on rajoitettu 50 prosenttiin. Ulkomaalaisten pankkien haarakonttoreiden peruspääomavaatimus on 5 miljoonaa dollaria. Venäläisten pankkien peruspääomavaatimus on 1.7.1993 lähtien vain 100 miljoonaa ruplaa.²⁷ Ulkomaalaisista pankeista lähes kaikkeen pankkitoimintaan oikeuttavan yleislisenssin oli kesäkuun lopussa saanut neljä pankkia ja kymmenkunta pankkia on anonut yleislisenssiä.²⁸

Venäjän suhteet kansainvälisiin järjestöihin

Kansainvälinen valuuttarahasto hyväksyi 30. kesäkuuta Venäjän hakemuksen 1.5 miljardin dollarin järjestelmämuutosluotosta. Myönnetty erä on puolet luotosta, joka luotiin tämän vuoden alussa nopeuttamaan entisten sosialistimaiden siirtymistä markkinatalouteen. IMF on neuvotellut järjestelmäluottojen myöntämisestä myös muille entisille neuvostotasavalloille kuten Valko-Venäjälle, Kazakstanille ja Ukrainalle sekä Itä-Euroopan maista Slovakialle.²⁹ Venäjälle myönnetyn luoton ehtona ovat olleet hallituksen ja keskuspankin sopimus rahapolitiikan linjoista sekä sitä seuranneet konkreettiset toimet sopimuksen toteuttamiseksi. Järjestelmäluoton loppuosan myöntämisen ehtona on Venäjän talousuudistuksen edistyminen. Venäjä toivoo myös, että neuvottelut 4 miljardin dollarin valmiusluotosta voitaisiin käydä vielä kuluvan vuoden aikana.

²⁴ Luonnos Venäjän uudesta pankkilaista on julkaistu mm. Delavoi Mir 1.7.1993 ja luonnos uudesta keskuspankkilaista Delavoi Mir 2.7.1993.

²⁵ Izvestija 29.4.1993.

²⁶ Nezavisimaja Gazeta 25.6.1993.

²⁷ Kommersant 12.-18.4.1993 ja Izvestija 22.5.1993.

²⁸ Reuter 22.6.1993.

²⁹ Financial Times 2.7.1993.

Venäjän presidentti jätti Venäjän virallisen jäsenhakemuksen Kansainväliselle tulli- ja vapaakauppajärjestölle Gattille 11. kesäkuuta. Jäsenyysneuvottelujen arvellaan kuitenkin kestävän kahdesta kolmeen vuotta. Presidentti Jeltsin uskoo, että Gattin jäsenyys nopeuttaa Venäjän siirtymistä markkinatalouteen.³⁰ Jeltsin on korostanut, että Venäjä haluaa tulla tasavertaiseksi jäseneksi maailmankaupassa. Venäjä on kieltäytynyt allekirjoittamasta yhteistyösopimusta Euroopan yhteisön kanssa, koska Venäjän mielestä sen tuotteille myönnetään riittämätön pääsy Länsi-Euroopan markkinoille.³¹

Tärkeimpien teollisuusmaiden G 7 -ryhmän johtajat kokoontuivat heinäkuun alussa Tokioon huippukokoukseen. Teollisuusmaiden johtajat sopivat kolmen miljardin dollarin yksityistämisrahaston myöntämisestä Venäjälle. Rahasto koostuu länsimaiden vientiluotoista, Maailmanpankin ja Euroopan kehitys pankin lainoista sekä teknisestä avusta. G 7 -maiden viranomaiset ovat kevään aikana olleet jokseenkin eri linjoilla IMF:n ja Maailmanpankin edustajien kanssa Venäjän rahoittamisen ehdollisuudesta. Valuuttarahaston ja Maailmanpankin edustajien mukaan G 7 -maat pyrkivät pakottamaan IMF:n sopimukseen Venäjän kanssa liian löysin ehdoin ja rahoituksen pelätään menevän hukkaan. G 7 -maiden edustajien mukaan uudella rahoituksella venäläisiä pyritään kannustamaan tekemään "oikeita" asioita etukäteen eikä rahoituslaitosten tapaan palkitsemaan jälkikäteen ehtojen täyttämistä.³²

Venäjän läntisistä velkojamaista koostuva Pariisin klubi sopi huhtikuun alussa 15 miljardille dollarille tänä vuonna erääntyvistä lainanhoitomaksuista pidennetyn kymmenen vuoden takaisinmaksuajan. Samansuuntaista päätöstä odotetaan myös läntisistä velkojaliikepankeista koostuvalta Lontoon klubilta. Venäjän velka liikepankeille on yhteensä noin 30 miljardia dollaria.³³

Useat IVY-maat luopumassa ruplan käytöstä

Viime kuukausina useat IVY-maat ovat ilmoittaneet siirtyvänsä oman valuutan käyttöön. Rupla-alueen pienenemisen keskeinen syy on mm. Kansainvälisen valuuttarahaston muuttunut kanta kansallisten valuuttojen käytön suhteen. Myös Venäjä on vaatinut ruplavyöhykkeen maita joko luopumaan ruplasta tai sitoutumaan yhteiseen rahapolitiikkaan.

Huhtikuun lopulla Azerbaidžan ilmoitti luopuvansa ruplasta 1.7.1993 alkaen. Omaa rahayksikköä manatia on käytetty ruplan rinnalla jo elokuusta 1992. Manatin tukena on 120 miljoonan dollarin suuruinen valuuttavaranto. Kirgisia otti 15. toukokuuta käyttöön oman rahayksikön somin, jonka tukena on 90 miljoonaa dollaria länsiapua.

³⁰ Financial Times 12.-13.6.1993.

³¹ Financial Times 8.6.1993.

³² Financial Times 12.5.1993.

³³ Finance East Europe 17.6.1993.

Myös Valko-Venäjä on ilmoittanut olevansa teknisesti valmis ottamaan käyttöön oman rahayksikön kuluvan vuoden aikana. Valko-Venäjän parlamentti valtuutti heinäkuun alussa maan hallituksen ja keskuspankin päättämään tarvittaessa oman valuutan käyttöön otosta, mikäli neuvottelut yhteisestä rahapolitiikasta Venäjän kanssa epäonnistuvat. Valko-Venäjä aikoo kuitenkin sitoa oman mahdollisen valuuttansa ruplaan. Venäjä on vähentänyt Valko-Venäjälle liikkeelle laskettujen ruplien määrää, ja suurin osa rahaliikenteestä on hoidettu korvikerahalla.³⁴ Myös Kazakstan on ilmoittanut ottavansa oman valuutan käyttöön, ellei Venäjän kanssa päästä sopimukseen maiden välisten kauppasuhteiden vahvistamisesta.³⁵ Uzbekistanin parlamentti sen sijaan hyväksyi kesäkuun alussa lain valuuttasäännöstelystä, jonka ensimmäisessä pykälässä todetaan, että rupla on maan ainut laillinen maksuväline.³⁶

Toisaalta neuvotteluja taloudellisen yhteistyön vahvistamisesta on edelleen jatkettu. IVY-maiden ministerit ehdottivat valtioiden välisen polttoaine- ja energiapankin perustaista helpottamaan energiasektorin välttämättömien uudistusten rahoitusta.³⁷ Venäjän ja Ukrainan presidentit sopivat Mustanmeren laivaston jakamisesta kesäkuun lopulla. Lisäksi maiden pääministerit allekirjoittivat sopimuksen taloudellisesta yhteistyöstä maiden raja-alueiden kesken. Samassa yhteydessä Venäjä myönsi 250 miljardin ruplan luoton Ukrainalle.³⁸ Heinäkuun alussa Venäjä ja Ukraina pääsivät sopuun tämän vuoden alusta jatkuneesta kiistasta venäläisen öljyn toimitusmääristä ja -hinnoista.³⁹

Venäjä, Ukraina ja Valko-Venäjä ilmoittivat hieman yllättäen heinäkuun alussa suunnitelmastaan perustaa talousliitto, joka tulliliiton lisäksi mahdollistaisi tavaroiden, pääomien ja ihmisten vapaan liikkuvuuden ja yhtenäistäisi maiden hinta- ja veropolitiikan. Sopimukset talousliitosta on määrä laatia syksyllä 1993. Venäjän varapääministeri Aleksandr Shohinin mukaan suunniteltu talousliitto pakottaa muut IVY-maat valitsemaan, haluavatko ne taloudellisesti lähentyä Venäjää vai eteläisiä muslimimaita. Joukko entisen Neuvostoliiton Keski-Aasian maita on ilmoittanut valmistelevansa talousliittoa musliminaapureidensa kanssa.⁴⁰ Sekä Keski-Aasian maiden päätös että kolmen slaavilaisen valtion talousliitto ovat ristiriidassa IYV-maiden johtajien toukokuuisessa ylimääräisessä huippukokouksessa annetun julistuksen kanssa, jossa sovittiin taloudellisen liiton perustamisesta. Shohinin mukaan useiden IVY-valtioiden ensisijainen tavoite toukokuun julistuksessa oli tulliliiton avulla turvata itselleen Venäjä energiatuotteiden saanti tullivaapaasti.

³⁴ Reuter 7.7.1993.

³⁵ Pravda 25.6.1993.

³⁶ Pravda 3.6.1993.

³⁷ Reuter 22.6.1993.

³⁸ Nezavisimaja Gazeta 26.6.1993.

³⁹ Helsingin Sanomat 12.7.1993.

⁴⁰ Helsingin Sanomat 14.7.1993.